

2. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ І МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИКИ.

*Биби́к Дар'я Дми́трівна,
доктор філософії в галузі Соціальна робота, доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
старший науковий співробітник
відділу соціальної педагогіки та соціальної роботи
Інституту проблем виховання НАПН України,
старший дослідник зі спеціальності 231 «Соціальна робота»*

ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ЗГУРТОВАНOSTІ ТА СТІЙКОСТІ ГРОМАД

***Анотація.** В статті виявлено специфіку ролі студентського соціального лідерства у формуванні соціального капіталу громад. Запропоновано типологію моделей студентського лідерства, що сприяють зростанню стійкості громад у соціально нестабільних умовах, уточнено ключові складові соціального лідерства. Результати дослідження можуть бути використані у практиці роботи закладів вищої освіти, організацій громадянського суспільства та місцевого самоврядування для розробки програм підтримки студентських лідерських ініціатив, спрямованих на зміцнення згуртованості та стійкості громад.*

У сучасних умовах, що характеризуються численними суспільними викликами, роль студентської молоді як каталізатора змін у громадах набуває особливої ваги. Зростаюча потреба у нових підходах до зміцнення згуртованості та стійкості громад зумовлює необхідність формування соціально активних, відповідальних громадян, здатних ініціювати позитивні трансформації у локальних середовищах.

Заклади вищої освіти, виступаючи освітніми хабами, повинні стати центрами розвитку соціального лідерства молоді. Реалізація педагогічних стратегій, спрямованих на формування лідерських компетентностей, сприяє активній участі студентів у житті громади, налагодженню партнерських зв'язків між різними соціальними групами, генерації інноваційних рішень для локальних проблем і зміцненню соціальної інтеграції всередині громад. Таким чином, соціальне лідерство студентської молоді є визначальним чинником посилення громадської згуртованості, підвищення довіри та стійкості громад до

зовнішніх викликів.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні ролі соціального лідерства студентської молоді у процесах зміцнення громадської згуртованості та підвищення стійкості локальних громад у сучасних умовах та виявленні перспектив реалізації програми формування молодіжного лідерства в Школі «Social лідерства – Student».

Науковці розглядають соціальне лідерство студентської молоді не просто як форму самореалізації, а як важливий соціальний ресурс, що через мобілізацію, розбудову соціального капіталу, промоцію цінностей, інноваційну діяльність та ефективну комунікацію безпосередньо сприяє зміцненню як соціальної згуртованості (внутрішніх зв'язків та єдності), так і стійкості (здатності протистояти викликам та адаптуватися) громад. Особливо ця роль підкреслюється в контексті розвитку громадянського суспільства та реагування на кризові ситуації [3; 4; 7].

Аналіз сучасної української та зарубіжної наукової літератури дозволив виокремити три основні підходи до трактування лідерства: управлінський, соціальний та компетентнісний.

У межах управлінського підходу лідерство розглядається як форма влади, реалізована окремими індивідами (Р. Бейлз, Ж. Блондель, Н. Піщулін, Ф. Слеттер, С. Сокол), як соціальний статус (Л. Даунтон), як управлінська парадигма (С. Калашнікова) або як доповнення до менеджменту (Дж. Коттер) [1; 4; 5].

Соціальний підхід акцентує увагу на лідерстві як соціально-психологічному явищі (І. Грищенко, М. Логунова), процесі самоорганізації групи (І. Волков, О. Єріцян, Н. Жеребова та інші), а також як на взаємодії лідера з послідовниками (О. Віханський, Г. Ділігенський, Д. Мацумото). Окремі дослідники (В. Грінвуд, Ю. Кращенко) розглядають лідерство як стимулювання групової діяльності та інтеграцію спільноти [1; 5; 6].

Відповідно до компетентнісного підходу, лідерство інтерпретується як характеристика поведінки (Г. Андрєєва, Ю. Луньов), здатність впливати на

групи та окремих осіб (М. Гаврилюк, Р. Ділтс, С. Доннел) або як інтегральна якість особистості (А. Залевська, В. Стрижко) [3; 4].

Таким чином, лідерство у студентському середовищі можна трактувати як багатогранне явище, що об'єднує управлінські, соціальні та поведінкові аспекти і має ключове значення для зміцнення згуртованості та стійкості громад.

На сучасному етапі соціальне лідерство студентської молоді розглядається як комплексний феномен, що має стратегічне значення для розвитку громад. Ключовими складовими соціального лідерства, які визначають його ефективність у контексті зміцнення громад, є:

1. Орієнтація на соціальні зміни в громаді. Соціальне лідерство починається з усвідомлення актуальних потреб громади. Лідери не лише реагують на існуючі виклики, а й ініціюють зміни, спрямовані на покращення соціальної ситуації. На практиці це може проявлятися у підтримці вразливих груп, реалізації екологічних ініціатив або молодіжних проєктів, що сприяють сталому розвитку громади.

2. Управління знаннями та ресурсами. Ефективне залучення й використання ресурсів є основою успішної соціальної діяльності. Студентська молодь має можливість мобілізувати академічні знання, професійний досвід університету та ресурси місцевої громади для досягнення спільних цілей. Університети, виконуючи роль освітніх хабів, сприяють формуванню ефективних взаємодій студентів із громадськими організаціями.

3. Аналітичне та креативне мислення. Аналітичне мислення дозволяє студентам глибоко осмислювати соціальні проблеми, тоді як креативність сприяє пошуку нестандартних, інноваційних шляхів їх розв'язання. Важливо формувати серед студентської молоді готовність експериментувати та пропонувати оригінальні рішення, орієнтовані на потреби громади.

4. Ефективна партнерська співпраця. Розвиток партнерства між університетами, громадами, бізнесом та громадськими організаціями забезпечує синергію зусиль у розв'язанні соціальних питань. Спільні проєкти

сприяють не лише досягненню конкретних результатів, а й зміцненню згуртованості громади.

5. Розвиток стійкості громад. Активне залучення студентської молоді до життя громади посилює її інноваційність і адаптивність. Молодь працює над реальними кейсами громади, створює проєктні пропозиції для місцевої влади, організовує культурно-просвітницькі заходи, волонтерські акції, тренінги для мешканців [2; 7].

У цьому процесі університети виступають не лише як заклади передавання знань, а й як простори формування активної громадянської позиції та розвитку лідерських якостей молоді. Одним із дієвих інструментів є створення в університетах Шкіл соціального лідерства, які забезпечують практичну підготовку майбутніх фахівців соціальної сфери до діяльності в умовах сучасних суспільних викликів.

Школа «Social лідерства – Student» створена з метою розвитку соціального лідерства у студентської молоді та забезпечення її готовності до зміцнення згуртованості й сталого розвитку громад [2; 7]. Алгоритм створення та функціонування Школи включає шість послідовних етапів:

1. Визначення мети та завдань діяльності Школи відповідно до актуальних освітніх тенденцій щодо підготовки молоді до активної участі у громадських процесах;

2. Розробка концепції брендингу Школи, що формує її унікальний імідж як інноваційної освітньої платформи для майбутніх соціальних лідерів;

3. Формулювання цінностей соціального лідерства та ключових напрямів діяльності, що забезпечують практичну реалізацію освітніх програм Школи;

4. Розробка навчально-тренінгових програм для літніх та зимових сесій Школи, що ґрунтуються на сучасних технологіях розвитку лідерських компетентностей;

5. Організація освітньої та методичної підтримки студентів, спрямованої на інтеграцію молоді в реальні умови командної роботи та громадських ініціатив;

6. Оцінювання результативності діяльності Школи шляхом застосування моніторингових методик і аналізу впливу на формування лідерського потенціалу студентської молоді.

Діяльність Школи базується на впровадженні інноваційних практик, орієнтованих на виклики та потреби сучасного суспільства. Основні напрями, форми та методи роботи включають:

- Фахові майстерні, серед яких: «Випускники-студентам» – менторські сесії з випускниками-лідерами, які передають практичний досвід розробки й реалізації соціальних ініціатив; «Майстерня креативу» – тренінги зі створення особистого бренду, розвитку креативного мислення та технік самопрезентації [2].

- Тренінги з командоутворення, що включають: тренінгові сесії та воркшопи для формування ефективної командної взаємодії; розробку спільних проєктів для вирішення соціально важливих питань.

- Командні квести, які дозволяють студентам не лише краще засвоїти Цілі сталого розвитку, але й активно створювати власні ініціативи на їх основі.

- Дискусійно-розважальні платформи: дебати, дискусії, кіноклуби, що розвивають критичне мислення, аналітичні навички й культуру аргументованої дискусії.

- Екскурсійні програми: організація подорожей історичними і культурними маршрутами України з метою формування громадянської свідомості, команди та відповідального ставлення до національної спадщини.

Отже, всі перелічені напрями роботи інтегруються в єдину систему діяльності Школи, що забезпечує цілісний підхід до розвитку соціального лідерства серед студентської молоді.

Роль соціального лідерства студентської молоді є ключовою у зміцненні громадської згуртованості та підвищенні стійкості локальних спільнот. Студенти, завдяки своїй мобільності, інноваційності та прагненню до змін, можуть виступати агентами суспільних перетворень, сприяючи розвитку солідарності, взаємопідтримки та соціальної активності всередині громад.

Аналіз існуючих наукових підходів до розуміння соціального лідерства дозволив виокремити комплексну природу цього феномену, що включає управлінські, соціально-психологічні та компетентнісні аспекти. Це дає змогу розглядати студентське лідерство не лише як управління чи вплив, а як процес створення нових соціальних можливостей для громади.

Інноваційні практики Школи «Social лідерства – Student» підтверджують, що створення спеціалізованого освітнього середовища для формування лідерських компетенцій у молоді є ефективним шляхом підтримки розвитку місцевих громад. В межах програми учасники набувають практичних навичок самоуправління, комунікації, командної роботи та проєктної діяльності, що є критично важливими для зміцнення громадської згуртованості.

Важливим результатом діяльності Школи стало не лише особистісне зростання її випускників, а й зростання їхньої активної громадянської позиції, готовності брати участь у вирішенні актуальних соціальних проблем та сприяти підвищенню стійкості локальних громад до викликів сьогодення, зокрема соціально-економічних, культурних та безпекових.

Перспективи подальшої реалізації програми «Social лідерства – Student» пов'язані з розширенням її доступності для більшої кількості учасників, поглибленням міждисциплінарної підготовки лідерів та зміцненням партнерства між освітніми закладами, громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування.

Отже, розвиток студентського соціального лідерства є стратегічним напрямом, що сприяє як самореалізації молоді, так і сталому розвитку громад, формуючи основи для побудови сильного, демократичного та згуртованого суспільства.

Список використаних джерел

1. Абрамова С. В. Суспільно корисна діяльність як чинник формування соціальної активності особистості. *Педагогіка та психологія*, 2015. Вип. 49. С. 137–145.
2. Бирик Д. Д. Становлення феномену соціального лідерства у науковому просторі соціальної роботи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2021. №1(7). С. 14-18. DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2021/7-1/2>
3. Волківська Д. А. Критерії та показники розвитку лідерського потенціалу студентського активу. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський*

державний університет імені Миколи Гоголя). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. №4. С. 151-155.

4. Грищенко І. М. Теоретико-методологічні засади лідерства. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління збірник наукових праць*. Випуск 1/2015. С.110-122

5. Іващенко А. Активізація лідерського потенціалу студентів вищих навчальних закладів у процесі позанавчальної діяльності на засадах компетентнісного підходу. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди»*. Педагогіка. Психологія. Філософія. 2013. Вип. 28(2). С. 117-123.

6. Лопушняк Г., Бондаренко С., Дмитрук С. Дизайн-мислення як інструмент трансформації підходів до розвитку лідерства у соціальній сфері. *Social Development and Security*. 2024. Vol. 14, No. 4. P. 261–295. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.4.21>.

7. Савельчук І. Б., Бибик Д. Д. Соціальне лідерство як підґрунтя для розвитку партнерської взаємодії в освітньому середовищі університету. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. Вип. 25. 2018. С.119–125.